

provokatérka

„Každá nano část na naší planetě vydává pach, nějak voní,“ říká norská konceptuální umělkyně a expertka pracující s vůněmi a odéry Sissel Tolaas, která ve svém studiu nashromáždila již 7000 jejích vzorků. Znáte tuto hvězdu dubnové bratislavské Clubovky?

Jsme zahlceni obrazy, přitom ale přesnou vzpomínku lépe než fotka vyvolá vůně. Proto se Sissel Tolaas podílela na vídeňském projektu Smell Memory Kit. Když si tento set, který tvoří ampulky a kovový amulet (nositelný jako náhrdelník) zakoupíte, budete si moci vědomě a kdykoli vyvolat vzpomínku

na důležitý moment. Stačí ampulku rozbít a přičichnout si k abstraktní pachové molekule, kterou obsahuje. Když si pak v budoucnu k této molekule kdykoli přičichnete, mozek vzpomínku vyvolá. Princip je stejný, jako když se vám vybaví objetí maminky ve chvíli, kdy ucítíte parfém, který používala.

Berlínská laboratoř této vědkyně a umělkyně je plná tisíců přírodních i umělých vonných vzorků, které sbírá po celém světě.

Vůním se intenzivně začala věnovat během 90. let, kdy se usadila v Berlíně. Tam také v roce 2004 založila Re.Search Lab. Od té doby cestuje po celém světě a trasuje různé vonné stopy, chytá je do speciálních dóz i plechovek. „Čich je náš nejprimitivnější, náš první smysl. Vůně a pachy zintenzivňují realitu, ovlivňují naše touhy, vyvolávají vzpomínky a emoce, definují naše prostředí, podávají informace o nás i o ostatních... Bohužel žijeme ve světě falešných vůní, které zakrývají pravé, přirozené pachy. Dezinfikujeme, používáme deodoranty, maskujeme... Budoucnost vidím v tom, že místo celodenního oparu Chanelu č. 5 si budeme vybírat jednu molekulu pro práci a soustředění, jinou pro relax, pro obchod, další pro spánek nebo když onemocníme. A budeme upřímnější a budeme hledat způsoby, jak podtrhnout a personalizovat náš vlastní pach, ne používat unifikované zástěrky,“ říká. Laboratoř Sissel Tolaas je interdisciplinární, slouží jak vědeckým účelům, tak komerčním, sleduje historii a predikuje budoucnost. Zdůrazňuje třeba důležitost vůní a pachů jako podvědomého orientačního i komunikačního nástroje, a to ve všech rovinách včetně obchodní. Laboratoř vznikla za podpory

petrochemické společnosti International Flavors & Fragrances Inc (IFF), jež vytváří formule molekul, putujících do parfémů, čistících prostředků a potravinářství, a která tím v podstatě určuje, jak náš současný svět voní a chutná. Přesto Sissel ještě nikdy sama nenavrhl žádný parfém. Zatímco IFF v New Yorku vyvíjí vůně pro značky jako Prada, Calvin Klein či Ralph Lauren, Sissel v Berlíně pracuje na umělé kompozici, která voní jako kozí salaš nebo nevětrané šatny sportovců. Pokouší se zachytit a evokovat vůně různých světových měst, archiv švédských vůní a pachů sestavuje pro H&M, IKEA i Volvo, v britských královských palácích Hampton Court a Kensington zkoumá, zda jsou v nich přítomny historické molekuly, které by nesly informaci o minulých obyvatelích a jejich zvycích. Je to zcela novátorský způsob, jak se chopit bádání. Stačí si uvědomit, že naše olfaktorické systémy mohou být zdrojem poznání. Zdrojem doposud ignorovaným. Proto se také Sissel Tolaas pokouší uspořádat slovník vůní, který nazvala NASALO, a pro kategorizaci používá smyšlená slova. Například Fafees je vůně fast foodu, Leumemo je vůně vody a lodi, jméno Pikon si vymyslela pro psí lejno a Caa znamená vůni dopravní zácpy. Lidské smysly, respektive

Sissel Tolaas studovala v Bergenu, ale také v Poznani, Varšavě, Moskvě a Oslu. Sama nepoužívá parfém ani deodorant.

mozek, se totiž dají lehce zmást. Při senzoričkových testech se zjistilo, že lidé vůni hodnotí lépe, když nese nálepkou čedar, než když je označena jako tělesný pach. Také v případě, kdy vdechovali čistý vzduch, tvrdili, že v něm cítí sýr, pokud vzorek tento nápis nesl.

Sissel Tolaas rovněž připravuje umělecké instalace pro takové instituce, jako je MoMA, Tate Gallery Liverpool nebo Hamburger Bahnhof Berlin. K jejím nekontroverznějším projektům patří ten pro drážďanské Muzeum vojenské historie, kdy rekonstruovala vůni první světové války, konkrétně válečných zákopů (sama ji přirovnala k hořčičnému plynu). Ve výsledku se ale z pachu návštěvníkům dělalo natolik špatně, že ji muzeum odmítlo. Když pro značku Adidas zkoumala použitou kopačku Davida Beckhama, našla molekulu podobnou oné nacházející se ve zrajícím sýru a na jejím základě vypěstovala sýr Beckham Limburger, který byl podáván hostům na VIP rautu během olympiády v Londýně. Jednou se také na filmovou premiéru krásně oblékla, ale „navoněla“ pachem pánského potu, transponovaného z oblečení bezdomovce. „Vůně provokuje. A pokud to dokáže, pak existuje naděje,“ říká.

text **Danica Kovářová**, foto **archiv Sissel Tolaas a projektu Smell Memory Kit**
servis smellmemorykit.supersense.com, clubovka.sk